

İmparatorluğun son demlerinde bir esir

Birinci Dünya Savaşı'nda, Kafkas Cephesi'nde 1916'da Ruslara esir düşen Hüseyin Hamit Efendi'nin günlükleri zamanın bir anlatımı.

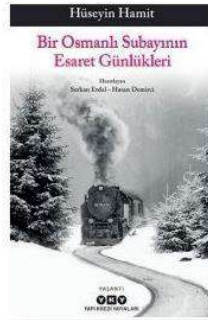
DENİZ YILMAZ

Günlükler, kişilerin yaşadıklarını, düşüncelerini ve anlarını yansıtmakla beraber kaleme alındığı dönemin ruhunu yansıtan belgeler olma özelliği de taşır. Bu yönüyle eşsiz kaynaklardır. Serkan Erdal ve Hasan Demirci tarafından hazırlanan, *Bir Osmanlı Subayının Esaret Günlükleri* başlığıyla yayımlanan metin, Hüseyin Hamit'in 1918'e kadar süren tutsaklığına dair notları içeriyor.

Birinci Dünya Savaşı'yla ilgili hatıralara, kayıtlara ve günlüklere ilgi yeni yeni artıyor. Hüseyin Hamit'in günlükleri, son demlerini yaşayan Osmanlı'nın bir subayının elinden çıktığı için ayrıca önemli. Erdal ve Demirci, gerek Hüseyin Hamit'in gerek esir düşen öteki askerlerin günlüklerinin tarihteki yerini şöyle özetlemiş: "Dört bir cephede savaşan Osmanlı Devleti, Bi-

rinici Dünya Savaşı'nda ilk ve en önemli muharebelerini Kafkas Cephesi'nde Ruslara karşı verdi. 1916'da Osmanlı Devleti, Ruslara karşı önce Sarıkamış'ta sonra da diğer yerlerde çeşitli mağlubiyetler aldı ve bu savaşlarda birçok asker kaybettiği gibi çoğunu da esir olarak verdi. Esaretten kurtulup Türkiye'ye geri dönebilen Türk esirleri üzerine ilk çalışmayı yapan Cemil Kutlu'nun deyimiyile 'İmparatorluğun Son Muharip Nesli'nden okuma yazma bilenler, rütbeli askerler esarete kaldıkları dönemi, şartları ve yaşadıklarını günlük veya hatırat şeklinde kaleme aldı."

İki defterden oluşan günlüklerin büyük bir bölümünde esaret zamanlarını anlatan Hüseyin Hamit, son kısımda ise İstanbul'a kaçış öyküsünü yazmış. 1916-1918 arasında esir tutulan Hüseyin Hamit, o zamana

kadar cepheleyen 1916'dan itibaren duyduklarıyla ve Rus gazetelerinde yer alan bilgilerle Osmanlı ordusunun savaştaki durumunu takip ediyor. Bununla birlikte Hüseyin Hamit'in ruh hâlinin değişken olduğunu fark ediyoruz.

BARIŞ UMUDU VE KAÇIŞ PLANI

Esaretin zorluğu bir tarafa, süren savaşın yarattığı yokluk ve ülkesinin gündene güne topyekûn bir yenilgiye yaklaşması Hamit'in moralini bozuyor. Arka planda, Anadolu ve Avrupa'da her geçen gün ağırlaşan savaş şartları var. Hüseyin Hamit, esir tutulduğu kampta herkes gibi kendisine bir hayat kurmak zorunda kalıyor, "berbat mahalle" dediği yerden kurtulmak için gün sayıyor. Kaçış planlarını 1918'de hayata geçiriyor. Kızaklar, güç bela ulaşılan istasyon, dura kalka ilerleyen

tren, yarı aç yarı tok devam eden yolculuk ve yakalanma korkusunun hiç eksik olmadığı bir kaçış süreci bu. Hüseyin Hamit'in Orta Avrupa ve Balkanlar üzerinden anavatanına dönüş hikâyesi, esir kampında kaldığı süre kadar sıkıntılı; ülkeden ülkeye geçişler de bir tür esaret gibi...

İstanbul'a ve sonra Uşak'a ulaşana dek geçen sürede uğradığı kentlerde yaptığı zorunlu gezileri de defterlerine kaydediyor. Elbette bu satırlar kampta kaleme aldıkları kadar kasvetli değil ama yine de Anadolu'ya ulaşma kaygısı kendisini hissettiriyor. Buralardan baktığımızda Hüseyin Hamit'in, bir yandan başa çıkmaya çalıştıklarını defterlerine not ettiğini, öte yandan da dönemin olaylarını anlattığını görüyoruz *Bir Osmanlı Subayının Esaret Günlükleri*'nde. ■

Bir Osmanlı Subayının Esaret Günlükleri / Hüseyin Hamit / Yayına Hazırlayan: Serkan Erdal-Hasan Demirci / [YKY](#) / 244 s. / 2020.